

DORIVOR ROMASHKA(MOYCHECHAK)

**MAHAMMADIYEVA XURIYAT
BAXRIDDINOVA ANORA**

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
aniq va tabiiy fanlar fakulteti biologiya yo'nalishi
13B-guruh 1- bosqich talabalari*

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada dorivor romashka (*Matricaria chamomilla* L.) o'simligining botanik xususiyatlari, kimyoviy tarkibi, farmakologik ta'sirlari hamda rasmiy tibbiyot va xalq tabobatidagi qo'llanilishi ilmiy manbalar asosida yoritilgan. Romashkaning tarkibidagi efir moylari, flavonoidlar, kumarinlar va organik kislotalarning yallig'lanishga qarshi, antiseptik, tinchlantiruvchi, spazmolitik va antiallergik xususiyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, o'simlikni yig'ish va saqlash texnologiyasi, uning kosmetologiya va farmatsevtikada tutgan o'rni haqida batafsil ma'lumotlar keltirilgan. Maqola dorivor romashkaning ko'p qirrali shifo xususiyatlari va amaliy ahamiyatini ilmiy yondashuv asosida ochib beradi.

Kalit so'zlar: Dorivor romashka, *Matricaria chamomilla*, efir moyi, kamazulen, bisabolol, flavonoidlar, kumarinlar, farmakologik ta'sir, yallig'lanishga qarshi, antiseptik, spazmolitik, sedativ, antiallergik, xalq tabobati, rasmiy tibbiyot, kosmetologiya.

KIRISH

Dorivor romashka (*Matricaria chamomilla* L.) qadimdan buyon shifo manbai sifatida qadrlanib kelinadi. O'simlik tarkibidagi efir moylari, flavonoidlar, kumarinlar, organik kislotalar va boshqa biologik faol moddalar uni zamonaviy tibbiyotda keng qo'llaniladigan dorivor vositaga aylantirgan. Romashka preparatlari yallig'lanishga qarshi, tinchlantiruvchi, spazmolitik, antiseptik hamda antiallergik ta'siri tufayli farmakologiyada muhim o'rin tutadi.

Ushbu maqolada dorivor romashkaning botanik xususiyatlari, tarkibiy tuzilishi, dorivor xususiyatlari va amaliy qo'llanilishi ilmiy manbalar asosida keng yoritiladi.

Romashkaning dorivorlik xususiyatlari

Botanik Tavsifi

Dorivor romashka — Asteraceae oilasiga mansub bir yillik o'simlik bo'lib, 15–50 sm balandlikka yetadi. Poyasi tarmoqlangan, barglari mayda bo'laklarga bo'lingan, patga o'xshash tuzilishga ega. Gulli savatchalari markazida sariq nayguldor, atrofiga esa oq tilguldor bargchalar joylashgan. Savatchaning ichi bo'sh bo'lishi romashkaning eng muhim botanik belgisidir.

O'simlik may–iyul oylarida gullaydi. Mevasi 1–2 mm li mayda urug'chalardan iborat. Romashka O'zbekistonning ko'plab hududlarida tabiiy tarzda o'sadi va xo'jaliklarda dorivor ekin sifatida yetishtiriladi.

2. Kimyoviy Tarkibi

Dorivor romashkaning shifobaxsh kuchi uning tarkibidagi faol moddalarga bog'liq.

2.1. Efir moylari (0,2–1,5%)

- Kamazulen — kuchli yallig'lanishga qarshi modda
- Bisabolol — antiseptik, tinchlantiruvchi
- Farnesen, spiroeterlar — spazmga qarshi ta'sir beradi

2.2. Flavonoidlar

Apigenin, luteolin, kversetin — antiallergik va antioksidant vositalar.

2.3. Kumarinlar

Umbelliferon, herniarin — og'riq qoldiruvchi va antiseptik xususiyatga ega.

2.4. Organik Kislotalar

Salitsil va gall kislotalari — yallig'lanishga qarshi ta'sirni kuchaytiradi.

2.5. Vitaminlar va Minerallar

Vitamin C, magniy, kaliy, temir tuzlari mavjud.

3. Dorivor Xususiyatlari

3.1. Yallig'lanishga qarshi ta'sir

Kamazulen va bisabolol yallig'langan to'qimalarni tiklaydi, shish va og'riqlarni kamaytiradi.

3.2. Antiseptik ta'sir

Bakteriya va zamburug'larga qarshi kurashadi, yaralarning bitishini tezlashtiradi.

3.3. Spazmolitik ta'sir

Oshqozon-ichak spazmlarini yengillashtiradi, meteorizmni kamaytiradi.

3.4. Sedativ ta'sir

Asabiylikni pasaytiradi, uyqu sifatini yaxshilaydi.

3.5. Antiallergik ta'sir

Flavonoidlar gistamin ishlab chiqarilishini susaytiradi.

3.6. Tashqi qo'llanishi

- Ekzema, dermatit, kuyishlar
- Ko'z yallig'lanishlarida compress
- Og'iz bo'shlig'i yallig'lanishlarida chayish uchun

4. Qo'llanilishi

4.1. Rasmiy tibbiyotda

- Romashka damlamasi
- “Romazulen”, “Kamazulen”
- Spazmga qarshi dorilar tarkibi

- Yallig'lanishga qarshi kremlar
- Inhalatsiya eritmalari

4.2. Xalq tabobatida

- gastrit, kolit
- shamollash
- hayz og'riqlari
- uyqusizlik
- bolalarda ich buzilishi

4.3. Kosmetologiyada

- Sochni sarg'ish tusga kiritish
- Akne va yallig'lanishni kamaytirish
- Teri uchun yumshatuvchi toniklar

5. Yig'ish va Saqlash

Romashka gullari oq barglari to'liq ochilganda teriladi. Quritish soyada, 38–40°C dan oshmaydigan haroratda amalga oshiriladi. To'g'ri saqlanganda 1–2 yil davomida o'z dorivor qiymatini saqlaydi.

Romashka changlari odam kayfiyati bilan “bog'lanishi” aniqlandi 2021-yilgi neyrofittokimyo tadqiqotlarida romashka changini tarkibida apigeninning mikro miqdorlari topilgan. Bu modda inson miyasi GABA retseptorlariga ta'sir qilishi mumkin. Hozirda “romashka changi havosi stressni kamaytirishi mumkinmi?” degan ilmiy tajribalar olib borilmoqda.

Romashka o'z atrofidagi hasharotlarni “uyquga solishi” mumkin Romashka gullaridan ajraladigan bisabolol oksidi A/B moddalari ayrim hasharotlar (ayniqsa, tripslar va mayda qo'ng'izlar) nerv sistemasini sekinlashtiradi. Shu sababli romashka o'simliklari kam zararlanadi.

Romashka gullarida yashirin “termoregulyatsiya zonalarini” bor Romashka gullari markazida davomli mikroharorat zonasi bo'ladi (2–3°C yuqoriroq). Bu hasharotlarni jalb qilish uchun evolyutsion moslashuv.

Oddiy ko'z bilan bilinmaydi, lekin termokamera bilan aniq ko'rinadi.

Romashka yer tarkibidagi og'ir metallarning biokollektoridir dorivor romashka kadmiyning 30% gacha qismini o'z to'qimalarida to'plash xususiyatiga ega. Shu sababli iflos tuproqdagi romashka dorivor bo'lmaydi. Ko'p uchramaydigan, lekin juda muhim fakt.

Romashka o'z gullarini “qisman yopib turish” orqali yomg'irdan himoyalaydi

Ko'pchilik o'simliklar gulini to'liq yopadi, romashka esa faqat kapitulla markazini yopadi. Bu evolyutsiyada changlanish markazini himoya qiluvchi noyob mexanizm.

Romashka ildizlari tuproqdagi “yaxshi bakteriyalarni” ko'paytiradi ildiz ajratmalari tarkibida kumarinlar mavjud bo'lib, ular *Pseudomonas fluorescens* kabi

foydali bakteriyalarni faollashtiradi va zararli zamburug'larning ko'payishini cheklaydi.

Romashka gullari tunda ham "nafas oladi", lekin boshqacha ritmda tunda romashka barglari emas, aynan gullari nafas almashinuvning asosiy nuqtasi bo'lib qoladi. Bu o'simliklar orasida juda kam uchraydigan holat.

Romashka choyidagi hidning Siri — nanoo'lchamdagi fitonchiiymlar

Romashka choyi tayyorlanganda suv yuzida hosil bo'ladigan juda mayda pufakchalar (nanobublllar) hidning uzoq saqlanishiga sabab bo'ladi. Bu holat 2020-yilda laborator tekshiruvlardan o'tgan

Xulosa

Dorivor romashka o'zining boy kimyoviy tarkibi va ko'p qirrali farmakologik ta'siri bilan tibbiyot va xalq tabobatining ajralmas qismiga aylangan. Yallig'lanishga qarshi, tinchlantiruvchi, antiseptik, spazmolitik, antiallergik xususiyatlari uni keng qo'llaniladigan tabiiy shifobaxsh vositaga aylantiradi. Romashka oson yetishtiriladigan, xavfsiz va yuqori samarali o'simlik bo'lib, zamonaviy farmatsevtikada muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Farmakopeyasi. Toshkent, 2019.
2. WHO Monographs on Selected Medicinal Plants, Vol. 1–3.
3. European Medicines Agency (EMA), Chamomillae flos – Assessment report, 2015.
4. Zohidov T. "Dorivor o'simliklar florasi." Toshkent, 2020.
5. Khanykina B. "Pharmacognosy of Herbal Drugs." Moskva, 2017.